

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Jakob Päll

**VALIMISKÄITUMISE MUSTRID: SISSEVAADE EESTI
VALIMISTESSE 2017. AASTA KOHALIKU
OMAVALITSUSE VOLIKOGU JA 2019. AASTA
RIIGIKOGU NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Martin Mölder, PhD

Tartu 2020

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Jakob Päll, 18. mai 2020

/töö autori allkiri/

Kaitsmine toimub/kuupäev/ kell/kellaaeg/
...../aadress/ auditooriumis/number/.

Retsensent:/nimi/ (...../teaduskraad/),
...../amet/

Lühikokkuvõte

Valimisosaluse analüüse on teostatud nii riikide-ülel kui ka suuremate riikide näol, ent seni puudub sissevaade Eesti valimistesse, kus käsitletak tavapärase kahe – osales, ei osalenud – asemel ka nelja valijatüüpi. Antud töö põhiliseks eesmärgiks on seega analüüsida mitmete valimisosalust mõjutavate tegurite abil tõenäosust kuuluda ühte neljast valijatüüpide kategooriasse.

Analüüsides teostamiseks kasutatakse multinominaalset logistilist regressiooni, kus sõltumatuteks muutujateks on huvitatus poliitikast, rahulolu demokraatia toimimisega, usaldus riiklike institutsioonide vastu (Vabariigi Valitsus, Riigikogu, erakonnad, poliitikud), vanus ja haridus. Tulemused näitavad, et nii poliitilise huvitatuse, vanuse ja hariduse puhul on mõju tugev ja selgem ning aitab ennustada tõenäosust kuuluda ühte valijatüüpide kategooriasse. Seevastu rahulolu demokraatia toimimisega ning usaldus erakondade ja poliitikute vastu ei oma olulist mõju. Muuhulgas oamb usaldus Vabariigi Valitsuse ja Riigikogu vastu vaid teatavat mõju. Lisaks on alust arvata, et Eesti kohaliku ja riikliku tasandi valimiste vahel esineb teatav esma- ja teisejärgulisuse efekt.

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
1. Kirjanduse analüüs.....	7
1.1. Valimisosalus.....	7
1.2. Indiviidi huvitatus poliitikast.....	8
1.3. Rahulolu demokraatia toimimisega.....	8
1.4. Usaldus riiklike institutsioonide vastu.....	9
1.5. Vanus.....	9
1.6. Haridus.....	10
1.7. Poliitikafäärid.....	11
1.7.1. Esimese ja teise järgu valimised.....	11
1.7.2. Valimised Eestis.....	12
1.8. Hüpoteesid.....	14
2. Uurimismetoodika.....	17
2.1. Andmestik.....	17
2.2. Valijatüübid.....	17
3. Analüüs.....	19
3.1. Tulemuste selgitus.....	21
3.1.1. Huvitatus poliitikast.....	22
3.1.2. Rahulolu demokraatia toimimisega Eestis.....	24
3.1.3. Usaldus Vabariigi Valitsuse vastu.....	25
3.1.4. Usaldus Riigikogu vastu.....	27
3.1.5. Usaldus erakondade vastu.....	29
3.1.6. Usaldus poliitikute vastu.....	30
3.1.7. Vanus.....	32
3.1.8. Haridus.....	34
3.1.9. Eesti valimiste esma- ja teisejärgulisus.....	35
Kokkuvõte.....	37
Kasutatud kirjandus.....	39
Summary.....	42

Sissejuhatus

Valimised omavad demokraatias keskset kohta (Cancela et al. 2016, 264). Nendel osalemine on tüüpilisem poliitilise osalemise vorm, aga teisalt on see tõlgendatav ka kui demokraatlik esindatus, sest eesmärgiks on “mõista, kas erakonnad esindavad enda valijaid” (Evans 2004, 47). Valimistel osalemist võib pidada ka kodaniku moraalseks kohtustuseks (Blais et al. 2016, 755; 757). Valdavas osas demokraatlikes riikides on valimistel osalemine vabatahtlik tegevus ning ei eelda ka liigset pingutust (Reichert 2018, 460). Valimiskäitumist on uuritud aastakümneid nii indiviidi ja riigipõhisel kui ka laiemal, riikideülesel tasandil, ent konsensus selle tulemuste osas puudub (Spenkuch 2018, 73). Valimiskäitumise mustrite mõistmine on aga oluline demokraatliku protsessi funktsioneerimise perspektiivist (Spenkuch 2018, 73).

Valimisosalust mõjutavate tegurite analüüsi on teostatud valdavalt suurte demokraatlike riikide näitel, sh riikideülesel tasandil, ent seni puudub sarnane lähenemine Eesti kontekstis. Veelgi enam puudub sissevaade Eesti valimistesse indiviiditasandi lõikes, mis võtaks analüüsi aluseks tavapärase kahe valimisosaluse tüübi (osales, ei osalenud) asemel veelgi detailsema vaate, kus analüüsitaks ka ainult Riigikogu (RK) või ainult kohaliku omavalitsuse volikogu (KOV) valimistel hääletanud valijatüüpe.

Käesoleva töö eesmärgiks on uurida Eesti kahtede valimiste – Riigikogu (2019) ja kohaliku omavalitsuse volikogu (2017) – näidetel seda, kuidas mõjutavad huvitatus poliitikast, rahulolu demokraatia toimimisega, usaldus mitmete riiklike institutsioonide vastu ning viimaks vanus ja haridus tõenäosust kuuluda ühte valijatüübi kategooriasse neljast. Muuhulgas käsitletakse valimiste esma- ja teisejärgulisust, st kas Eesti kontekstis eksisteerib selge erisus esma- ja teisejärguliste valimiste vahel. Töö eesmärgiks on mõista, mis tingib (kui tingib) erisuse ainult Riigikogu või ainult kohaliku omavalitsuse volikogu valimiste vahel.

Seega jaotuvad uurimisülesanded kahte suuremasse plokki. Töö esimeses osas teostatakse kirjanduse analüüs eelnevalt väljatoodud sõltumatute muutujate lõikes. Lisaks püstitatakse sellele tuginedes ka hüpoteesid. Teiseks, luuakse ülevaade kasutatavast meetodikast ja andmestikust. Seejärel teostatakse empiiriline analüüs multinominaalse logistilise regressiooni abil. Töö viimases osas analüüsitakse saadud tulemusi. Viimaks luuakse kokkuvõtte tehtud tööst.

Töö eesmärgi täitmiseks kasutatakse multinominaalset logistilist regressiooni, mis võimaldab sõltuvmuutujana kasutada valijatüüpi, mis sisaldab nelja kategooriat: nii KOV kui RK, vaid KOV, vaid RK valimistel ja valimistel üldse mitte osalenud. Sõltumatud muutujad on huviatus poliitikast, rahulolu demokraatia toimimisega Eestis, usaldus Vabariigi Valitsuse vastu, usaldus Riigikogu vastu, usaldus erakondade vastu, usaldus poliitikute vastu, vanus ja haridus. Töös kasutatavad andmed pärinevad Norstat Eesti AS 2019. aasta Riigikogu valimiste järgselt telefoni teel (CATI meetod) läbiviidud küsitlusest. Tegemist on esindusliku valimiga, kus juhtumite arvuks on 1000.

1. Kirjanduse analüüs

Töö esimeses osas teostatakse kirjanduse analüüs. Selle eesmärgiks on anda esmane ülevaade töös kasutatavate sõltumatute muutujate teoreetilisest poolest. Nendele teadmistele tuginedes luuakse hüpoteesid, mida analüüsitakse töö hilisemas osas.

1.1. Valimisosalus

Milliste näitajate abil selgitada valimisosalust? Kirjanduses puudub selles osas üksmeel ning järeldusi on loodud mitmesuguseid. Olenemata valimisosaluse ja valimistüüpide lõikes esinevatest selgetest erinevustest puudub teadmine, mis seda erisust põhjustab (Blais et al. 2016, 755; Spenkuch 2018, 73). Samas on valimisosalus oluline tegur hindamaks “demokraatia tervist” (Ezrow et al. 2016, 10).

Üheks mõjukaks valimisosalust selgitavaks komponendiks on kodanikukohus, mille olemasolul hääletatakse sõltumata poliitilise huvitatuse määrast või kindla eelistuse omamisest (Blais et al. 2016, 755; 757). Lisaks aitab valimisosalust selgitada nii populatsiooni suurus kui ka valimiste lähedus – kui rahvaarv on väiksem, on ka valimisosalus suurem ja kui erinevate valimiste vahele jääv aeg on väike, suureneb samuti valimisosalus (Geys 2006, 653; Cancela et al. 2016, 264). See on asjakohane Eesti kontekstis, kus populatsiooni suurus on Euroopa riikidega võrreldes väike ning antud andmestiku puhul on ka valimised üksteisele lähedal: 2017 ja 2019 ehk kaks aastat. Kõrgemat valimisosalust soodustab ka valimissüsteem, kus hääletamine on vabatahtlik ja hõlpsamini teostatav ning süsteem proportsionaalne (Geys 2006, 653; Cancela et al. 2016, 267). Taaskord räägivad need tegurid Eesti “kasuks”, sh e-hääletamise võimalust silmas pidades. Lisaks on leitud, et valimisosalust mõjutab olulisel määral ka kampaaniatele kulutatud summa ja erakondade tugev konkurents (Cancela et al. 2016, 264). Selline selgitus sõltub aga paljuski valimiste tüübist ja riigist ning võib seeläbi suuresti erineda. Eelmainitute kõrval võib valimisosalust mõjutada saadav kasu nii grupina kui ka individuaalselt materiaalsel kujul (Evans 2004, 6). Arvestades, et valimiste puhul on tegu poliitilise kontekstiga, mõjutab osalust probleemide nn mõjukus valija perspektiivist (Evans 2004, 95). Valimistel hääletamise puhul on teoretiseeritud strateegiliste ja siirate valijatüüpide esinemise üle, ent selline lähenemine ei pea üheselt paika ning võib ka sõltuvalt kontekstist varieeruda (Spenkuch 2018, 79-80).

1.2. Indiviidi huvitatus poliitikast

Hadjar ja Beck (2010) töö selgitab, et indiviidi huvitatus poliitikast omab sarnaselt haridusele kaudset mõju (527). See tähendab, et kõrgema poliitilise huvitusega individid osaleb pere ja sõprade ringis poliitilise sisuga diskussioonides, jälgib meedias poliitikaga seonduvat ja osaleb seeläbi tõenäolisemalt ka valimistel (Ibid., 527). Seega võib öelda, et huvitatus poliitikast ei ole tingimata otsene, vaid kaudne näitaja, sest sellest sõltub indiviidi seotuse määr poliitiliste teemadega. Blais (et al. 2011) leiab, et indiviiditasandil aitab poliitilise huvituse määr selgitada kõrget valimisosalust: mida suurem on huvitatus, seda väiksem on valija jaoks “kulu” (395). Beck (et al. 2010) uurimus toob välja, et madal huvitatus poliitikast suurendab tõenäosust valimistel üldse mitte hääletada (537). Muuhulgas näitavad Priori (2010) 40-aastase perioodi jooksul läbi viidud uuringu tulemused seda, et indiviidi huvitatus poliitikast on väga stabiilne kogu eluea jooksul (765). Teisalt puudub teadmine, mis selgitab poliitilise huvituse määra erisust indiviidide vahel (Ibid., 763). Võib oletada, et seda mõjutavad näiteks haridus ja vanus.

Olgugi et poliitiline huvitatus näib olevat kindel valimisosaluse määra selgitaja, leiavad Denny ja Doyle (2008) Ühendkuningriikide valimisi analüüsidest, et selle kasutamine mudelites võib anda eksitavaid tulemusi, sest poliitiline huvitatus ja valimisosalus on ajendatud sarnastest omadustest (309). Sestap tasub tulemuste tõlgendamisele läheneda teatava reservatsiooniga, et vältida mõju ülehindamist.

1.3. Rahulolu demokraatia toimimisega

Rahulolu demokraatia toimimisega on eelduslikult oluline tegur selgitamaks valimisosalust. Teisisõnu peaks see ilmestama valijate arusaama ja tunnetust riiklike institutsioonide suhtes, antud kontekstis näiteks Riigikogu või Vabariigi Valitsus. Kuna rahulolu demokraatia toimimisega ilmestab valijaskonna “suhtumist”, võib see valimisosaluse selgitamisel olulist rolli mängida (Evans 2004, 152).

Valimisosaluse määra ja demokraatiaga rahulolu suhtes on leitud selge seos (Ezrow et al. 2016, 4). Teoreetilisel tasandil mida suurem on valija rahulolu demokraatia toimimisega, seda rohkem on ta ka motiveeritud osalema (Ibid., 3). Teisisõnu toob suurem rahulolu demokraatiaga kaasa ka suurema valimisosaluse. Seevastu on aga leitud, et suurem rahulolu tähendab hoopis valimisosaluse määra vähenemist (Ezrow et al. 2016, 10).

Samas leiab Grönlund (et al. 2007), et suurem rahulolu demokraatia toimimisega suurendab tõenäosust valimistel osaleda (412). Samaväärselt leiab ka Hadjar (et al. 2010), et suurem rahulolu demokraatiaga vähendab tõenäosust mitte hääletada ehk teisisõnu suurendab valimisosaluse tõenäosust (534). Seega nähtub, et rahulolu demokraatiaga võib mõjutada valimisosalust nii ühes kui teises suunas.

1.4. Usaldus riiklike institutsioonide vastu

Lähtudes töös kasutatavatest andmetest peetakse riiklike institutsioonide all silmas valitsust, parlamenti ja erakondi, aga ka poliitikuid, kes on eelmainitute otseses seoses.

Gröndlund (et al. 2007) töö leiab, et usaldus parlamendi vastu mõjutab valimisosaluse tõenäosust olulisel määral: mida suurem on usaldus, seda tõenäolisemalt osaletakse ka valimistel (411). Samas näitavad tulemused ka seda, et usaldus poliitikute vastu omab vähest mõju valimisosalusele ja usaldus valitsuse vastu ei mõjuta valimisosalust üldse (Ibid., 413-414). Marieni (2011) analüüs, mis on teostatud 23 riigi lõikes, toob välja, et poliitiline usaldus on suurim nendes riikides, kus valimistulemused on kas väga proportsionaalsed või väga mitteproportsionaalsed (722). Eesti puhul saab rääkida proportsionaalsetest valimistulemustest, mistõttu võib antud analüüsi kaudu eeldada, et ka andmestik viitab pigem suurele poliitilisele usaldusele. Hadjar ja Beck (2010) leiavad, et rahulolu poliitiliste institutsioonide ja poliitikutega mõjutab valimisosalust: kui see on madalam, suureneb tõenäosus valimistel mitte hääletada (537). Muuhulgas näitavad tulemused, et poliitilist huvitatust ja poliitikas osalemist mõjutab rahulolu poliitilise süsteemiga (Ibid., 537). Kokkuvõtvalt selgub, et riiklike institutsioonide ja poliitikute usalduse puhul on nende mõju valimisosaluse tõenäosusele erinev.

1.5. Vanus

Valimisosaluse analüüsimisel on tavapäraseks sõltumatuks muutujaks indiviidi vanus. Vanuse ja valimisosaluse vahel eksisteeriv seos on selgelt olemas (Bhatti et al. 2012, 480). Taani valimisosaluse statistikale tuginedes selgub, et osalus on madalam noorte seas, kõrgeim keskeas (vahemikus 50-60-eluastat) ning pärast seda selges langustrendis (Bhatti et al. 2012, 482-483). Muuhulgas viitab ka Ameerika Ühendriikide valimisosaluse

analüüs sellele, et kõige nooremad hääleõiguslikud kodanikud osalevad valimistel kõige väiksema tõenäosusega, keskealised kõige suurema, ent eakad suurema tõenäosusega kui kõige nooremad (Glenn, Grimes 1968, 563). Eakate vanusegrupi kõrgemat osalust võrrelduna noorematega tuleb aga võtta teatava reservatsiooniga, sest alates 80. eluaastast on see juba kas samal tasemel või madalam (Bhatti et al. 2012, 483).

Noore vanusegrupi madalamat valimisosalust selgitab eeskätt see, et selles eas on hariduse kõrval madalam ka poliitiline teadlikkus, mis on valimisosaluse puhul oluline tegur (Rocher et al. 2017, 45). Sealjuures on leitud, et kui noorte vanusegrupi (18-24-aastased) poliitiline teadlikkus oleks võrdväärne vanema eagrupiga, tõuseks valimisosalus 10 kuni 15% (Ibid., 54). Eakate vanusegrupi madalamat valimisosalust selgitab üldistatud kujul see, et nende sotsiaalsed kokkupuuted – näiteks olles pensionil või ilma elukaaslaseta – on väiksemad (Bhatti et al. 2012, 483-484).

Seega võib järeldada, et valimisosalust analüüsidest võib muutujana arvesse võtta indiviidi vanust. Silmas tuleb pidada seda, et kolme suurema vanusegrupi (noored, keskealised, eakad) lõikes esinevad aga teoreetilisel tasandil selged erinevused valimisosaluse poolest.

1.6. Haridus

Valimisosaluse uurimustes on selgelt leitud, et haridus omab olulist mõju osaluse selgitamisel. Mida kõrgem on haridustaseme määr, seda tõenäolisemalt osaletakse ka valimistel (Persson 2013, 689; Hadjar et al. 2010, 535). Teisisõnu osalevad kõrgharidusega valijad suurema tõenäosusega valimistel kui põhi- või keskkharidusega inividid. Hariduse puhul on tegemist muutujaga, mille puhul võib lisaks otsesele mõjule (ehk teadmised ja oskused) eeldada ka kaudset just seetõttu, et näiteks kõrgema haridustasemega inimesed on enam poliitikast huvitatud ja seeläbi teadlikumad ning puutuvad ka suurema tõenäosusega kokku poliitikast huvitatud individidega. Gallego (2010) leiab, et haridustase omab positiivset mõju nii poliitilise huvitatuse ja sissetuleku, kui ka näiteks poliitilise teadlikkuse lõikes (242). Teisisõnu näitab see, et haridusest sõltuvad ka mitmete teiste muutujate näitajad. Näiteks analüüsib Perssoni (2013) töö haridust lisaks absoluutsele ka relatiivsel moel ning leiab, et mõlemal juhul on omab haridus küll tugevat seost valimisosalusega, ent tugevam on seos relatiivsel kujul, sh on

tugevam kaudne mõju (122; 128-129). Seega nähtub, et haridus aitab selgitada valimisosalususe tõenäosust: kui see on kõrgem, suureneb ka valimisosalus.

1.7. Poliitikafäärid

1.7.1. Esimese ja teise järgu valimised

Esimese ja teise järgu valimiste kohta leidub laialdaselt kirjandust, mille lõikes esineb nii pooldavaid kui vastukäivaid seisukohti. Lisaks nähtub, et üha rohkem on teostatud ulatusliku valimiga uurimusi, et mõista näiliselt erineva tasandi valimisi ning täiendada teooriat asjakohaste leidudega.

Reif ja Schmitt (1980) töö, mis võtab analüüsi aluseks Euroopa Parlamendi valimised, on selgelt üks olulisemaid ja levinumaid teoreetilisi alustalasid esma- ja teisejärguliste valimiste kirjanduses. Esmajärgulisteks valimisteks, mis on valijate perspektiivist kaalukamad, saab nende kohaselt pidada parlamendi või presidendi valimisi (sõltuvalt poliitilisest süsteemist) ning teisejärgulisteks näiteks Eestile sarnaselt kohaliku omavalitsuse volikogu valimisi (Ibid., 8). Teisisõnu luuakse teoreetilisel tasandil eristus riiklike ja kohaliku tasandi valimiste vahel. Kahe erineva järgu teooria põhiliseks selgituseks on asjaolu, et teisejärgulistel valimistel on “vähem mängus”, mistõttu on tulemuseks ka näiteks madalam osalus (Ibid., 9). Teisalt leiavad Reif ja Schmitt, et arvesse tuleb võtta riigi ja valimiste eripärasid (näiteks poliitiline ja majanduslik olukord): “olugugi, et mängus on vähem, on siiski midagi ikkagi mängus” (Ibid., 10).

Henderson (et al. 2010) leiab, et teisejärgulisuse teooria puhul tuleks arvesse võtta seda, et valimisosalus pole kohalikul ehk teisel tasandil alati madalam ning sarnaselt esmajärgulistele valimistele on tulemuseks mõjukas institutsionaalne kogu, mille otsustusalasasse kuuluvad valijate (s.o elanike) jaoks olulised teemad (406). Muuhulgas toob Schakel (2011) välja, et valijate jaoks mängib rolli poliitilise võimu “areen”, st kuhu oma küsimused suunata (638). Reif ja Schmitt käsitluse puudujääk väljendub valimisosalususe varieeruvuse selgitamises regioonide või riikide lõikes (Henderson et al. 2010, 407). Sealjuures leiabki Blais (et al. 2016), et olenemata valdava osa akadeemilise kirjanduse kalduvusest teisejärgulisuse poolele, näitlikustavad uued uurimused hoopis vastupidist (756). Näiteks on leitud, et 2933 kohaliku tasandi valimiste lõikes omab vähem kui veerand (18%) neist selget teisejärguliste valimiste efekti (Jeffery et al. 2013,

339). Muuhulgas leiab Cutler (2008), et regionaalseid (teisisõnu kohalikke) valimisi saab pidada ka esmajärguliseks, tuginedes sealjuures tulemustele, mis viitavad valijate võrdväärsele huvile ja osalusele kohaliku tasandi valimistel võrreldes riiklikel valimistel hääletamisega (501). Üle 20 analüüsitud valimiste lõikes ei erine kodanikukohusest tulenev suhtumine valimistesse valimistüübi lõikes – 90% vastanutest leiab, et nii parlamendi kui kohaliku tasandi institutsionaalse kogu valimisel ei esine märgatavat erisust (Blais et al. 2016, 766). Sealjuures nähtub, et valijad ei taju olulist erinevust parlamendi ja kohaliku tasandi institutsioonide mõjuvõimu osas, sest vaid 25% valijatest hindab parlamenti mõjukamaks ning 25% kohaliku tasandi institutsiooni (Ibid., 766). Muuhulgas selgub, et esma- ja teisejärguliste valimiste küsimuses on mõjukaim aspekt valimiste olemus, st näiteks konkurentsitihedus ning seeläbi pole küsimus niivõrd kohaliku ja riikliku eristamises (Rallings et al. 2007, 342). Seega lükkab see mõneti ümber teisejärgulisuse teooria, ent samas sõltuvad tulemused konkreetsest regioonist (Ibid., 766; 770). Lisaks, valimistel osalemist kui kodanikukohustust ei mõjuta see, kuivõrd kaalukad valimised on (Ibid., 770).

Seega nähtub kokkuvõtvalt, et esma- ja teisejärguliste valimiste teoreetiline pool ei ole selges kooskõlas praktikaga, ent sõltub sealjuures paljuski analüüsitavast kontekstist.

1.7.2. Valimised Eestis

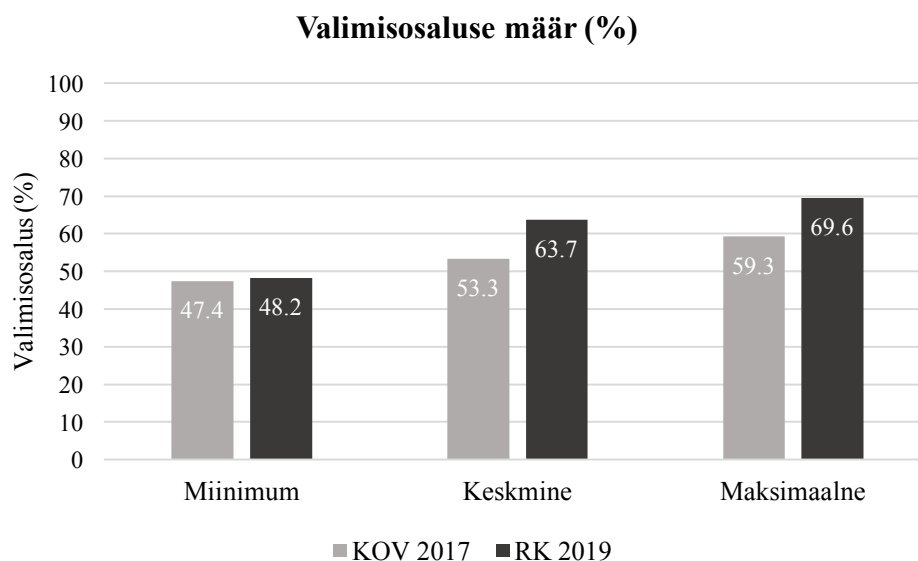
Eestis toimuvad iga 4 aasta tagant kahed siseriiklikult olulisemad valimised: Riigikogu ja kohalike omavalitsuste volikogude valimised. Järgnevas osas on vaatluse all see, mille poolest need valimised sarnanevad ja erinevad, võttes selgituse aluseks juriidilised ja statistilised aspektid. Viimaks analüüsitakse põgusalt valimiste esma- ja teisejärgulisust.

Esmalt sarnasuste kohta. Esiteks, mõlemal juhul on valimistel osalemine vabatahtlik, mis tähendab seda, et hääletamisest hoidumisele ei järke sanktsioone (KOVVS § 1 lg 1; RKVS § 1 lg 2). Teiseks, osalemine on võimalik nii füüsiliselt hääletuskasti juures kui ka e-valimiste teel (RKVS § 39, § 44; KOVVS § 45, § 50). Kolmandaks, selgub, et valija keskmine vanus on mõlemal juhul umbes 49 (Valimised). Neljandaks, mõlemal juhul on tegu nimekirjavalimistega, kus valimistulemusi arvestatakse proportsionaalsuse ehk võrdsuse põhimõttel (KOVVS § 1 lg 3; RKVS § 1 lg 4) ja valijal on üks hääl (KOVVS § 1 lg 2; RKVS § 1 lg 3). Lihtsustatud kujul tähendab see, et mandaadid jagatakse

võrdeliselt saadud häälte arvuga. Seega nähtub, et valimistel on mõningad selged sarnasused nii juriidilistes nüanssides kui osalejate keskmise vanuse poolest. Viimane neist on aga üllatuslik, arvestades, et KOV valimistel saavad osaleda ka 16-17-aastased, mistõttu võiks see keskmist vanust vähendada.

Kahtede valimiste lõikes esineb aga ka rohkelt erinevusi. Esiteks, Riigikogu puhul saab valimistel hääletada vähemalt 18-aastane Eesti kodanik, ent KOV-il juba 16-aastane Eesti või Euroopa Liidu kodanik, kelle püsiv elukoht asub vastavas vallas või linnas ehk omavalitsuses (RKVS § 4 lg 1; KOVVS § 5 lg 1, § 5 lg 2 p 1). Sellest tulenevalt on ka hääleõiguslike kodanike arv erinev: Riigikogu (2019) valimistel 887 420, ent KOV-i (2017) valimistel 1 100 647, erinevus veidi üle 200 tuhande hääleõigusliku valija (Valimised 2017; Valimised 2019). Teiseks, Riigikogu puhul saab valimistel osaleda vähemalt 21-aastane Eesti kodanik kas üksikkandidaadina või erakonna nimekirjas, ent KOV-il alates 18. eluaastast nii üksikkandidaadina kui ka valimisliidu või erakonna nimekirjas (RKVS § 26, § 27; KOVVS § 31, § 31¹, § 32). Kolmandaks, Riigikogu valimistel on valimisringkondasid kokku 12, seevastu KOV-il haldusreformi järgselt 79 (15 linna ja 64 valda) (RKVS § 6; Valimised 2017). Neljandaks, Riigikogu valimiste tulemuseks on parlament ja seeläbi ka valitsus, KOV-i puhul linna- või vallavolikogu, seeläbi ka linna- või vallavalitsus. Viiendaks erinevuseks on valimisaktiivsus, mis oli 2019. aasta Riigikogu valimistel keskmiselt 63,7% ja 2017. aasta kohaliku omavalitsuse volikogude valimistel keskmiselt 53,3% (Joonis 1). Viimaks, Riigikogu valimised toimuvad alati kevadel märtsi alguses, ent KOV-i valimised sügisel oktoobri lõpus (RKVS § 2 lg 1; KOVVS § 2).

Kokkuvõtlikult selgub, et RK ja KOV valimiste puhul esineb mitmeid erisusi alates valimisosaluse võimalustest kuni valimisosaluse määrani. Viimase puhul selgub, et Riigikogu valimised on olnud selgelt kõrgema valimisosalusega (Valimised). Samas on oluline mõista, et mõlemal juhul – võttes arvesse Eesti väiksust näiteks kohalike üksuste ja populatsiooni mõttes – on valimiste tulemuseks mõjukas institutsionaalne kogu. Seega pole võimalik selle põhjal üheselt väita, et riiklik esinduskogu on olulisem kui kohaliku tasandi oma. Töö analüüsi peatüki lõpus võetakse saadud tulemustele tuginedes valimiste esma- ja teisejärgulisuse küsimus veelkord põgusalt vaatluse alla.

Joonis 1. Valimisosaluse määr (%). Allikas: Valimised 2017; Valimised 2019.

1.8. Hüpoteesid

Indiviidi huvitatus poliitikast näib olevat tugevas seoses valimisosalusega ehk mida kõrgem on huvitatus, seda tõenäolisemalt osaletakse (mõlematel) valimistel. Kuna antud töö fookuses on mõnevõrra rohkem vaid ühtedel valimistel osalemine, on töö esimeseks hüpoteesiks järgnev.

H1: Mida kõrgem on huvitatus poliitikast, seda väiksema tõenäosusega hääletatakse vaid RK või KOV valimistel või ei hääletata üldse.

Töö kirjanduse analüüsi osast selgus, et rahulolu demokraatiaga aitab selgitada valimisosalust. Küll aga leitakse, et see võib nii suurendada kui vähendada valimistel osalemise tõenäosust. Antud juhul võetakse hüpoteesi aluseks nii Grönlundi (et al. 2007) kui Hadjari (et al. 2010) selgitused, mille kohaselt suureneb valimisosaluse tõenäosus kui rahulolu demokraatia toimimisega on kõrgem. Seega on hüpotees järgnev.

H2: Mida kõrgem on rahulolu demokraatia toimimisega, seda suurema tõenäosusega hääletatakse mõlematel valimistel.

Kirjanduse analüüsist lähtudes võib küll eeldada, et usaldus valitsuse vastu ei oma valimisosaluse selgitamisel mõju, ent antud juhul rakendatakse seda veidi teistsugusel kujul. Kuna Vabariigi Valitsus moodustatakse Riigikogu valimiste järgselt, võib oletada,

et madalam usaldus võib valijates tekitada protestimeelsust, mistõttu hoidutakse RK valimistel osalemast. Seega on hüpotees järgnev.

H3: Mida madalam on usaldus Vabariigi Valitsuse vastu, seda suurema tõenäosusega hääletatakse vaid KOV valimistel.

Järgnev hüpotees kirjeldab seost usaldusega Riigikogu vastu. Grönlund (et al. 2007) kohaselt suureneb tõenäosus hääletada (mõlematel valimistel) kui usaldus parlamendi vastu on suurem (411). Kuna töö fookuses on vaid ühtedel valimistel osalemine, on hüpoteesi loogikaks see, et madalam usaldus parlamendi vastu suurendab tõenäosust kuuluda vaid KOV valimistel hääletamise kategooriasse. Seega on hüpotees järgnev.

H4: Mida madalam on usaldus Riigikogu vastu, seda suurema tõenäosusega hääletatakse vaid KOV valimistel või ei hääletata üldse.

Erakonnad on otsene side valijate ja poliitika elluviimise, seeläbi ka demokraatia vahel. Seetõttu võib oletada, et kui usaldus erakondade vastu on madal, otsustatakse seetõttu ka Riigikogu valimistest – mis on tugevamalt erakonnapõhised – hoiduda ning seeläbi hääletada vaid KOV valimistel. Seega on hüpotees järgnev.

H5: Mida madalam on usaldus erakondade vastu, seda suurema tõenäosusega hääletatakse vaid KOV valimistel.

Eelnevalt on leitud nõrk seos poliitikute usalduse ja valimisosaluse vahel (Grönlund et al. 2007, 413-414). Teisalt võiks usaldus poliitikute vastu eelduslikult olla tugevamas seoses just KOV valimistega, mille puhul on olulisema roll poliitikutel, mitte tingimata erakondadel (eriti võrreldes RK valimistega). Töö hüpotees on seega järgnev.

H6: Mida kõrgem on usaldus poliitikute vastu, seda suurema tõenäosusega hääletatakse vaid KOV valimistel.

Kirjanduse analüüsist nähtub, et vanuse ja valimisosaluse vahel esineb tugev seos. Üldiselt on see kõrgem keskmises vanusegrupis ja madalam noorte ja eakate seas, kusjuures eriti madal on see kõige nooremate hääleõiguslike kodanike seas. Lisaks on leitud, et poliitiline huvitatus mõjutab selgelt valimistel osalemise tõenäosust. Vanuse ja poliitilise huvitatus kombinatsioonil on töö hüpoteesiks järgnev.

H7: Vanuse kasvades väheneb tõenäosus hääletada vaid RK või KOV valimistel.

Indiviidi haridustaseme määr selgitab valimisosalust kasvaval moel: mida kõrgem on haridustase, seda tõenäolisemalt osaletakse (mõlematel) valimistel. Vastupidise loogika kohaselt peaks seega madalama haridustasemega valijad valimistel tõenäolisemalt üldse mitte osalema. Antud juhul on hüpoteesiks järgnev.

H8: Mida madalam on haridustase, seda tõenäolisemalt osaletakse vaid RK või KOV valimistel või ei osaleta üldse.

2. Uurimismetoodika

2.1. Andmestik

Töös kasutatavad andmed pärinevad Norstat Eesti AS poolt läbiviidud küsitlusest, mis viidi läbi 2019. aasta Riigikogu valimiste järgselt telefoni teel (CATI meetod). Tegemist on esindusliku valimiga, kus juhtumite arvuks on 1000, ent iga indiviid omab teatavat kaalu. Seda võetakse ka hilisemas analüüsi teostamise faasis arvesse. Töö üheks piiranguks on kahtede erinevate valimiste lõikes vaid ühe aasta analüüsimine, kuid ka sellisel juhul on võimalik saada esmane ülevaade Eesti-sisesest valimiskäitumisest ja seda mõjutavate tegurite kohta.

Töö analüüsi teostamiseks on andmestikust välja sorteeritud relevantssed küsimused. 2017. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel osalemist näitab küsimus Q10 (“Kas Te hääletasite kohalike omavalitsuste valimistel 2017. aasta oktoobris?”). 2019. aasta Riigikogu valimisosalust näitab küsimus Q3 (“Kas Te hääletasite 2019. aasta Riigikogu valimistel?”). Vanuselist koosseisu näitab küsimus Q32 (“Kui vana Te olete?”) ning haridustaset küsimus Q34 (“Milline on Teie kõrgeim lõpetatud haridustase?”). Huvitatust poliitikast mõõdab küsimus Q1 (“Kui huvitatud Te olete poliitikast?”), rahulolu demokraatia toimimisega Eestis küsimus Q2 (“Kui rahul Te olete demokraatia toimimisega Eestis üldiselt?”), usaldust poliitiliste institutsioonide (Vabariigi Valitsus, Riigikogu, poliitikud, erakonnad) vastu küsimus Q21 (“Palun öelge skaalal 1-10, mil määral Teie isiklikult usaldate järgmisi Eesti institutsioone.”).

2.2. Valijatüübid

Lihtsustatud kujul eksisteerib kaks valijatüüpi: need, kes osalevad ja need, kes ei osale üldse. Andmestiku baasil on aga loodud valijatüüp, mis kategoriseerub neljaks (Tabel 1), kus lisaks eelmainitutele (ehk A ja D) on välja toodud ka vaid KOV ja vaid RK valimistel osalejad (ehk B ja C).

Tabel 1. Valimisosalus valijatüübi kategooriate lõikes. N=738.

	Valijatüübi kategooriad			
	A	B	C	D
KOV 2017	Osales	Osales	Ei osalenud	Ei osalenud
RK 2019	Osales	Ei osalenud	Osales	Ei osalenud
Osakaal	72% (531)	7% (52)	11% (83)	10% (72)

Olgugi et küsitluse ehk Tabel 1 andmed näitlikustaksid justkui väga aktiivset valimisosalust, esineb siinkohal selge erisus reaalsete valimisosaluse andmetega (Joonis 1). Sestap tuleb osalust vaadelda teatava reservatsiooniga. Sellest hoolimata on vajalik luua põgus ülevaade valijatüüpide jaotusest andmestikus.

Nähtub, et suurima osakaalu (72%) moodustab valijatüüp A, kes osales mõlematel valimistel. Valijatüübid B, C ja D on osakaalu poolest sarnased, jäädes ligikaudu 10% juurde. See tähendab, et võrdselt madala sagedusega esineb neid, kes hääletavad kas ainult KOV või RK valimistel või ei osale valimistel ühelgi moel. Kuna valimistel on üldises mõttes võimalik kas osaleda või mitte osaleda, nähtub andmetest, et 90% vastanutest on valimistel osalenud ning vaid 10% mitte. Küsitav on antud juhul see, miks osaleb kümnendik valijatest vaid ühtedel valimistel: 7% vaid kohaliku omavalitsuse volikogu ja 11% vaid Riigikogu valimistel. Siinkohal tuleb tähele panna, et kolme väiksema grupi puhul on valimi esindatus väga väike. Neid statistilisi aspekte tuleb ka järgnevas analüüsi ehk mõju hindamise faasis arvesse võtta.

3. Analüüs

Hüpoteeside analüüsimiseks on läbi viidud multinominaalse logistilise regressiooni analüüsid. Kuna töös kasutatav sõltuvmuutja sisaldab rohkem kui kahte kategooriat, st hõlmab kahtesid valimisi ja seeläbi nelja kategooriat, kasutatakse selle tarbeks multinominaalset logistilist regressiooni (Nownes 1992, 214-215). Seega on eesmärgiks ennustada, milline on tõenäosus kuuluda ühte valijatüübi kategooriasse neljast, lähtudes sealjuures valitud sõltumatutest muutujatest. Teisisõnu eeldab mudel, et šansside logaritmide suhe on sõltumatute muutujate kogumi lineaarne funktsioon (Nownes 1992, 2014). Mudelis on sõltuvaks muutujaks seega valijatüüp, mis sisaldab nelja kategooriat: hääletas mõlemal (A), hääletas vaid Riigikogu valimistel (B), hääletas vaid kohaliku omavalitsuse volikogu valimisel (C) ja ei hääletanud üldse (D). Mudeli sõltumatuteks muutujateks on järgnevad näitajad:

1. huvitatus poliitikast (väärtused vahemikus 1-4, kus 1 = üldse ei ole huvitatud ja 4 = väga huvitatud),
2. rahulolu demokraatia toimimisega Eestis (väärtused vahemikus 1-4, kus 1 = üldse mitte rahul ja 4 = väga rahul),
3. usaldus Vabariigi Valitsuse vastu (väärtused vahemikus 0-10, kus 0 = ei usalda üldse ja 10 = usaldan täielikult),
4. usaldus Riigikogu vastu (sama),
5. usaldus erakondade vastu (sama),
6. usaldus poliitikute vastu (sama),
7. vanus (väärtused vahemikus 18-93 eluaastat),
8. haridus (kategoriseeritud kui alg- ja põhi-, kesk- ja kõrgharidus).

Lihtsustatud kujul on töös kasutatav mudel järgnev:

valijatüüp = huvitatus poliitikast + rahulolu demokraatia toimimisega + usaldus Vabariigi Valitsuse vastu + usaldus Riigikogu vastu + usaldus erakondade vastu + usaldus poliitikute vastu + vanus + haridus.

Tabel 2. Multinomiinalse logistilise regressiooni tulemused.

	Sõltuvmuutuja: valijatüüp (referentskateooria: üldse mitte hääletanud)		
	Ainult KOV	Ainult RK	Mõlemad
Huvitatus poliitikast	-0,069 (0,241)	1,272*** (0,225)	1,447*** (0,190)
Rahulolu demokraatia toimimisega Eestis	0,014 (0,294)	0,376 (0,272)	0,131 (0,229)
Usaldus Vabariigi Valitsuse vastu	-0,015 (0,158)	0,018 (0,137)	-0,163 (0,117)
Usaldus Riigikogu vastu	0,251 (0,163)	0,136 (0,142)	0,403*** (0,122)
Usaldus erakondade vastu	0,315 (0,197)	0,154 (0,185)	0,157 (0,153)
Usaldus poliitikute vastu	-0,475* (0,191)	-0,322 (0,177)	-0,272 (0,147)
Vanus	0,016 (0,012)	-0,007 (0,011)	-0,032*** (0,009)
Keskharidus (referentskateooria: alg- ja põhiharidus)	0,286 (0,598)	0,003 (0,513)	0,641 (0,463)
Kõrgharidus (referentskateooria: alg- ja põhiharidus)	0,954 (0,672)	0,238 (0,593)	1,671** (0,525)
Juhtumite arv	738		
Pseudo R ² (McFadden)	0,173		

Standardvead: * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001.

Multinomiinalse logistilise regressiooni tulemuste tabelis on referentskateooriaks valimistel üldse mitte hääletanud ehk valijatüüp D. Esialgselt valimist 1000 jäi mudelisse puuduvate väärtuste tõttu juhtumite arvuna alles 738. Regressioonianalüüsi tulemuste tarbeks on loodud nii kokkuvõttev tabel (Tabel 2) kui ka joonised, mis on esitatud töö järgmistes alampeatükkides koos järeldustega. Tulemuste tabelis kajastuvad regressiooni

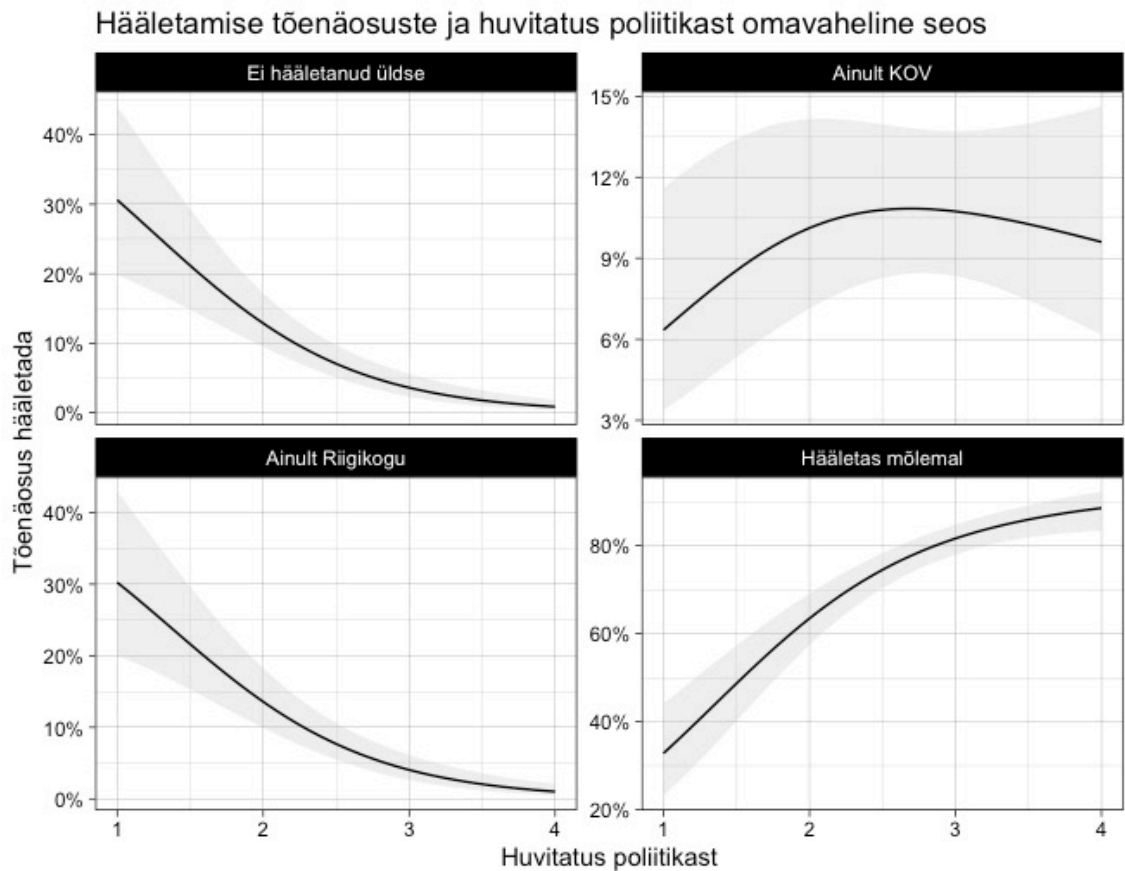
koefitsentide väärtused (st muutus šansside logaritmides), sulgudes on esitatud standardviga ning mudeli sobivuse hindamiseks kasutatakse McFaddeni pseudo R-ruutu.

3.1. Tulemuste selgitus

Tulemuste selgitamiseks vaadeldakse esmalt multinominaalse logistilise regressiooni tulemusi (Tabel 2), mille põhjal on võimalik hinnata eelkõige mõju suunda. Kui väärtus suureneb ehk on positiivne, suurenevad seeläbi ka šansid. Näiteks selgub, et kui poliitilise huvitatuse väärtus suureneb, kasvab ka tõenäosus kuuluda mõlematel valimistel hääletamise (valijatüüp A) kategooriasse *versus* valimistel üldse mitte hääletamise kategooriasse (valijatüüp D). McFaddeni pseudo R-ruudu väärtus on 0,173 ning seetõttu võib selle sobivust pidada arvestatavaks.

Tulemuste selgemaks tõlgendamiseks ja analüüsimiseks on aga otstarbekam kasutada jooniseid. Järgnevalt selgitatakse regressioonianalüüside tulemusi RStudios loodud jooniste kaudu, mille tarbeks kasutati funktsiooni "ggplot" ja paketti nimega "effects". Jooniste puhul tasub tähele panna, et y-telje väärtused erinevad valijatüüpide lõikes, sest see aitab kaasa tulemuste täpsemale tõlgendamisele. Lisaks nähtus valijatüüpide puhul, et kategooriate protsentuaalsed osakaalud on selgelt erinevad (Tabel 1). Mõlematel valimistel hääletanud on kokku 72%, vaid RK valimistel 11%, vaid KOV valimistel 7% ja üldse mitte hääletanud 10%.

3.1.1. Huvitatus poliitikast

Joonis 1. Hääletamise tõenäosuste ja huvitatus poliitikast omavaheline seos.

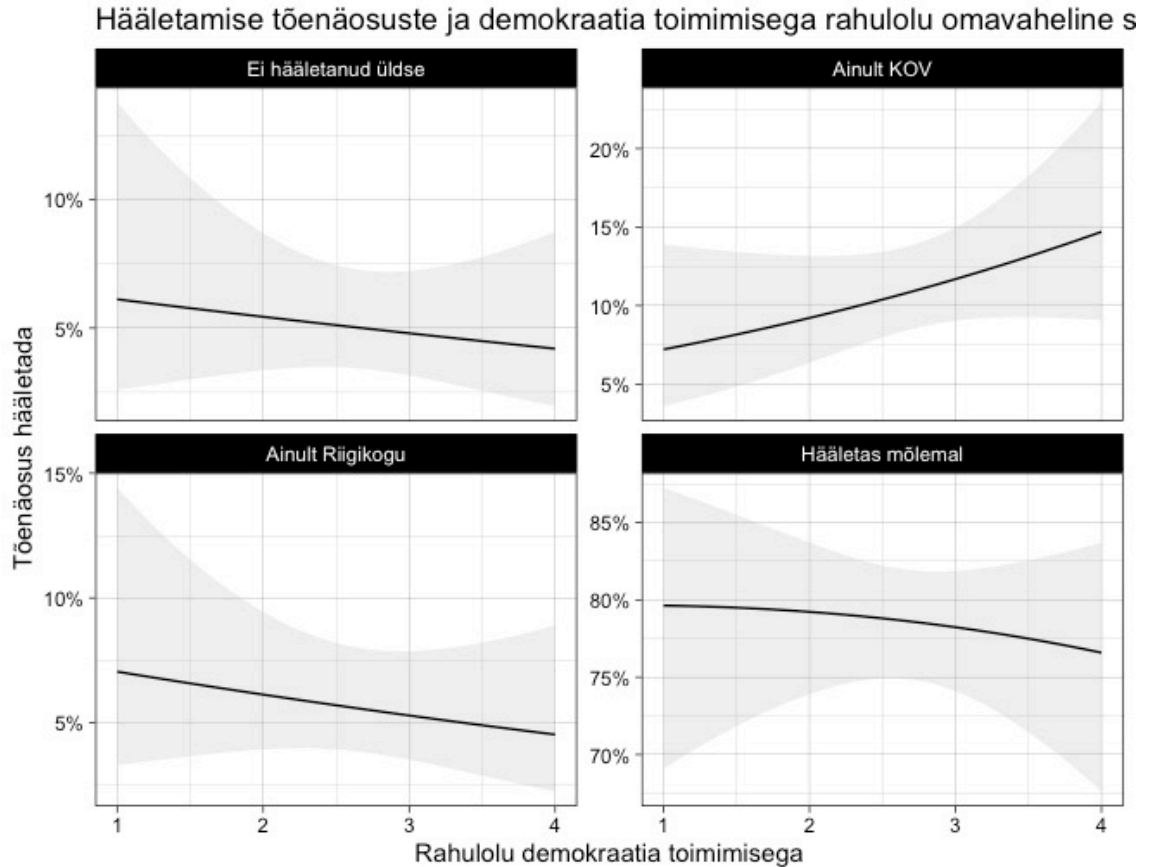
Joonis 1 näitab poliitilise huvituse ja hääletamise tõenäosuste omavahelist seost. Antud näitaja puhul püstitati hüpoteesiks järgnev: mida kõrgem on huvitatus poliitikast, seda väiksema tõenäosusega hääletatakse vaid RK või KOV valimistel või ei hääletata üldse.

Tulemustest nähtub esmalt see, et hüpotees leiab osaliselt kinnitust. Ainult Riigikogu valimistel hääletamise tõenäosuse puhul mängib huvitatus poliitikast rolli, ent ainult KOV puhul niivõrd tugeval määral mitte. Kui huvitatus poliitikast on madalaimal tasemel (1), siis on tõenäosus vaid RK valimistel osaleda ligikaudu 30%, samas kõrgeima huvituse (4) korral on tõenäosus ligikaudu 0%. Nähtub, et nii mõlematel valimistel hääletamise kui ka üldse mitte hääletamise puhul on puuduva huvi (1) korral tõenäosus samuti ligikaudu 30%. See viitab asjaolule, et puuduva või väga madala poliitilise

huvitatuse korral võib valija kas valimistel hääletamisest hoiduda, osaleda vaid RK valimistel või ka mõlematel valimistel, aga mitte ainult KOV valimistel. Teisalt, vaadates ainult KOV valimistel hääletamise tõenäosust võib märgata, et huvitatus poliitikast ei oma erilist mõju ning tõenäosus on igal juhul madal, jäädes vahemikku 6,5% ja 10,5%. Muuhulgas on usaldusvahemikud võrdlemisi suured, ent küllaltki ühtlased. Selline tulemus on ootamatu, sest kõikide teiste valijatüüpide puhul on näha poliitilise huvitatuse selget mõju valimistel hääletamise tõenäosustele ning võiks eeldada, et madalam poliitiline huvitatus tähendaks ka nn teisejärgulistel valimistel osalemist.

Lisaks nähtub tulemustest, et mõlematel valimistel hääletamise tõenäosus suureneb kui huvitatus poliitikast suureneb. Selline tulemus on kindlasti ootuspärane, sest suurema huvitatuse korral on poliitilise osalemise motiveeritus kõrgem. Siinkohal tasub tähele panna, et kõige madalama ja kõige kõrgema poliitilise huvitatuse lõikes on tõenäosuse erinevus mõlematel valimistel hääletada märkimisväärne: ligikaudu 60%. Seega selgub, et huvitatus poliitikast aitab ennustada mõlematel valimistel hääletamise tõenäosust, sest toimub liikumine valijatüüpide vahel. Poliitilise huvitatuse mõju tõenäosusele valimistel üldse mitte hääletada on üllatavalt sarnane vaid RK valimistel hääletamisele: tulemused on peaaegu identsed.

3.1.2. Rahulolu demokraatia toimimisega Eestis

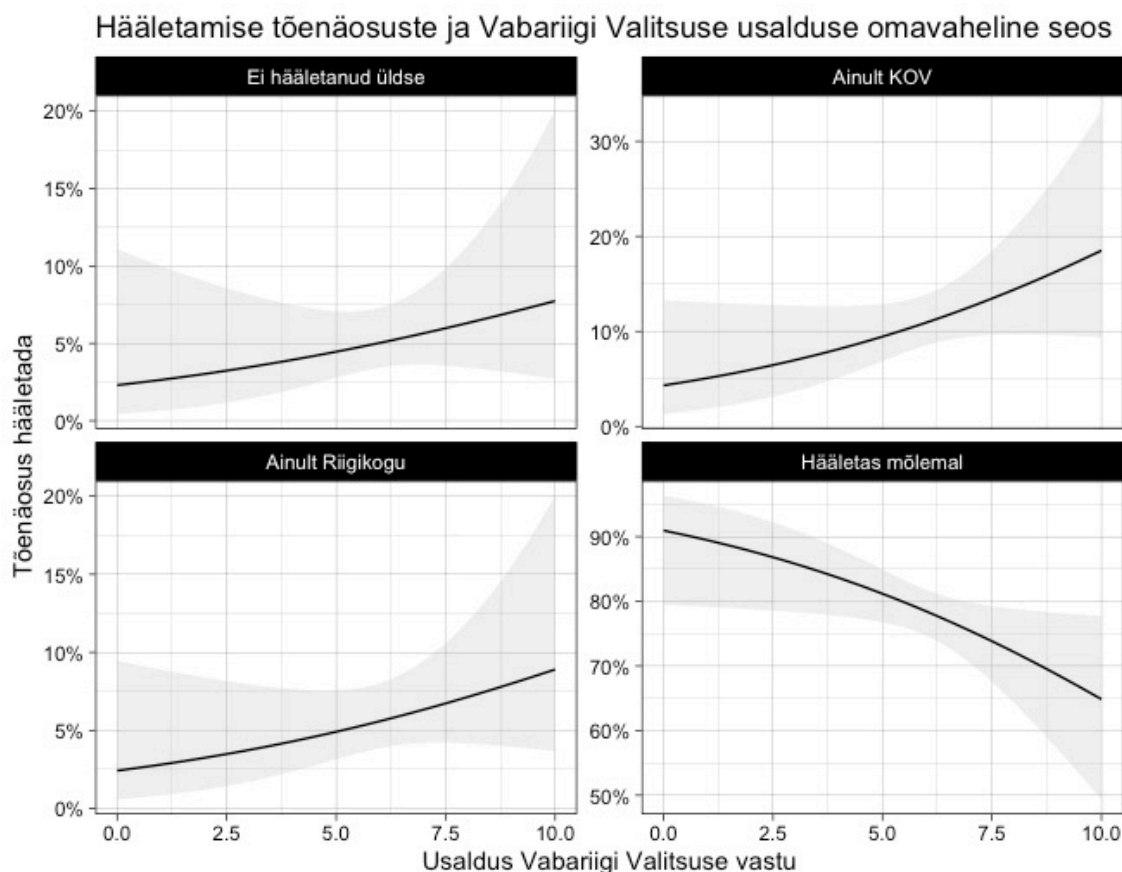
Joonis 5. Hääletamise tõenäosuste ja demokraatia toimimisega rahulolu omavaheline seos.

Hüpotees on järgnev: mida kõrgem on rahulolu demokraatia toimimisega, seda suurema tõenäosusega hääletatakse mõlematel valimistel.

Tulemuste põhjal saab aga väita sarnaselt usalduse vastu poliitikutega, et esiteks ei leia hüpotees kinnitust ning teiseks on muutuja üldine mõju hääletamise tõenäosustele puudulik. See on mõnevõrra ootamatu, sest demokraatia toimimisega rahulolu puhul võiks just see olla valijate võimalus anda oma hinnang süsteemile ning seetõttu peaksid ka tulemused seda näitlikustama. Muuhulgas kirjeldab Joonis 5 seda, et mõlematel valimistel hääletamise puhul on kõikide rahulolu kirjeldavate väärtuste juures tõenäosus hääletada ühtlaselt kõrge, jäädes ligikaudu 80% juurde. Kokkuvõtlikult järeldub see, et

rahulolu demokraatia toimisega ei mõjuta valijatüüpide lõikes hääletamise tõenäosust ning seetõttu puudub seos.

3.1.3. Usaldus Vabariigi Valitsuse vastu

Joonis 6. Hääletamise tõenäosuste ja Vabariigi Valitsuse usalduse omavaheline seos.

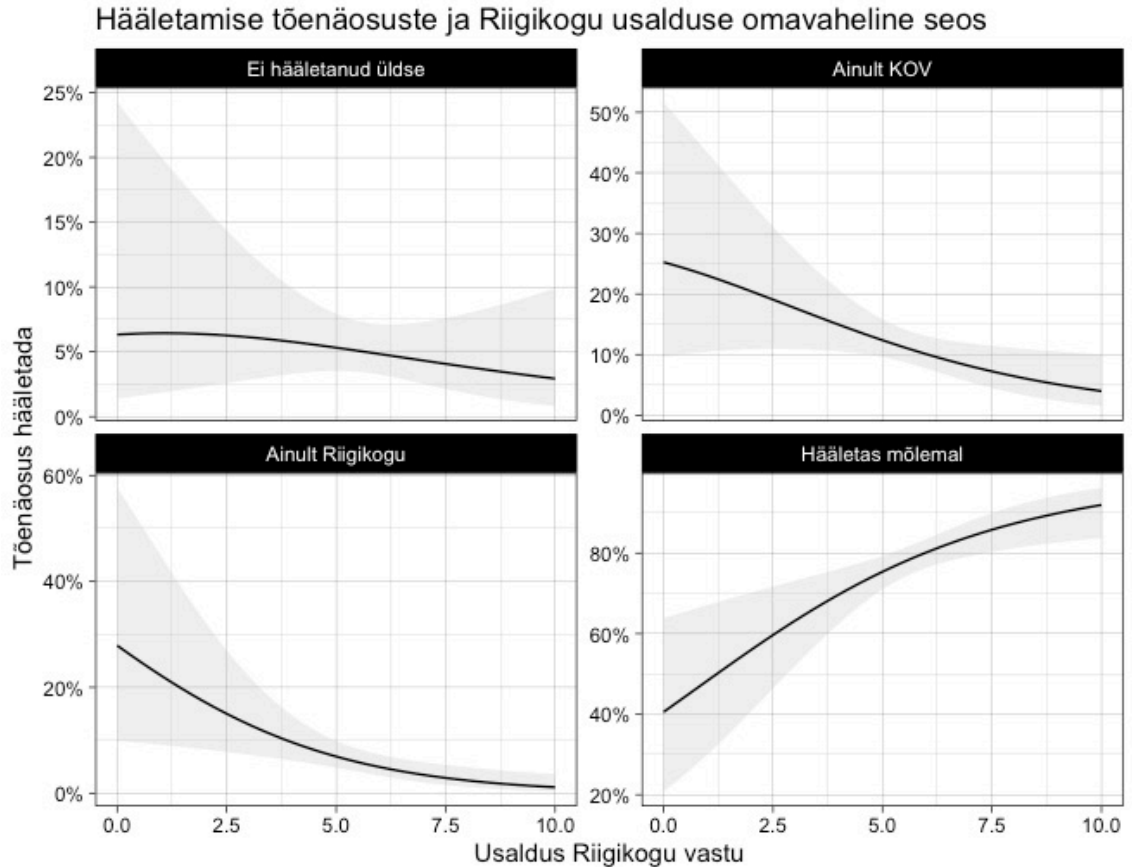
Antud muutuja puhul oli hüpotees järgnev: mida madalam on usaldus Vabariigi Valitsuse vastu, seda suurema tõenäosusega hääletatakse vaid KOV valimistel.

Tulemused näitavad, et efekt on küll vähene, aga hoopis vastupidine: mida kõrgem on usaldus valitsuse vastu, seda tõenäolisemalt osaletakse vaid KOV valimistel. Üldiselt saab aga tõdeda, et hüpotees antud juhul kinnitust ei leia. Lisaks on muutuja mõju hääletamise tõenäosustele valdavalt küllaltki vähene. Erandiks on aga mõlematel valimistel hääletamine, mille puhul on märgata tugevat seost usaldusega Vabariigi

Valitsuse vastu. Mida suurem on usaldus, seda väiksema tõenäosusega osaletakse mõlematel valimistel: madala usalduse korral (vahemikus 0-3) on tõenäosus ligikaudu 90%, mõõduka (vahemikus 4-6) usalduse puhul 80% ja väga kõrge (vahemikus 9-10) usalduse puhul 65%. Ühest küljest viitab taoline seos sellele, et usalduse suurenemisel väheneb tuntav vajadus osaleda mõlematel valimistel – lähtudes sellest, et kui valitsus teeb oma tööd hästi ja usaldus on seeläbi kõrge, siis puudub ka vajadus suuremaks muudatuseks, st Riigikogu valimistel hääletamise kaudu uue valitsuse moodustamiseks. Seda mõtet tugevdab see, et väga madala usalduse korral on hääletamise tõenäosus ligikaudu 90%. Teisalt on aga mõlematel valimistel hääletamise tõenäosus igal juhul küllaltki kõrge.

Kokkuvõtlikult jäeldub antud muutuja puhul see, et ainus selgelt eristatav mõju väljendub mõlematel valimistel hääletamise kaudu: usalduse kasvamisel väheneb tõenäosus hääletada. See tähendab, et tõenäolisemalt osaletakse seeläbi vaid ühtedel valimistel. Samas saab aga tõdeda, et teiste valijatüüpide lõikes pole märgata väga olulist muutust ning seeläbi võib tulemusi ka ebapiisavateks pidada.

3.1.4. Usaldus Riigikogu vastu

Joonis 3. Hääletamise tõenäosuste ja Riigikogu usalduse omavaheline seos.

Riigikogu usalduse muutuja puhul püstitati hüpoteesiks järgnev: mida madalam on usaldus Riigikogu vastu, seda suurema tõenäosusega hääletatakse vaid KOV valimistel või ei hääletata üldse.

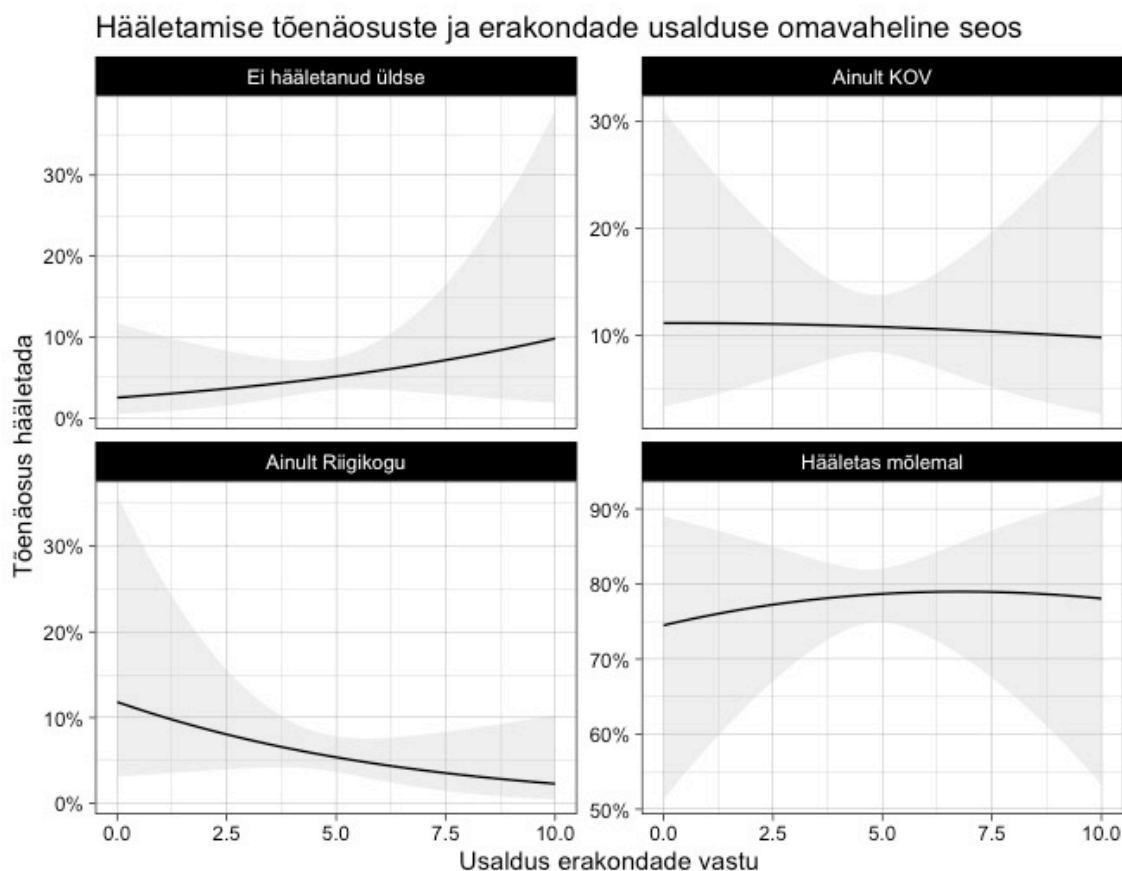
Joonis 3 põhjal selgub, et hüpotees saab kinnitust vaid ühel juhul, st ainult KOV valimistel hääletamise näol. Viimase puhul võib märgata, et tõenäosus langeb ligikaudu 25%-lt viie protsendi juurde. See näitab, et seos on küllaltki tugev ja ka ootuspärane. Kui usaldus Riigikogu vastu on madal, siis soodustab see nendel valimistel hääletamisest hoidumist ning seetõttu hääletatakse kas vaid KOV valimistel või ei hääletata üldse. Samas nähtub viimase puhul, et usaldus Riigikogu vastu ei oma selgelt eristatavat mõju ning tõenäosus on ühtlaselt väga madal. Tasub täheldada, et usalduse väärtuse 0 juures on

usaldusvahemikud suured. Seega kindlustab teadmine arusaama, et madalam usaldus Riigikogu vastu tähendab seda, et alternatiiviks on (vähemalt) vaid KOV valimistel hääletamine.

Mõlematel valimistel hääletamise tõenäosus muutub olulisel määral Riigikogu vastu usalduse suurenemisel. Kui puuduva usalduse (0) juures on tõenäosus hääletada ligikaudu 40%, siis keskmise usalduse (5) juures on see ligikaudu 75% ja maksimaalse usalduse (10) juures pisut üle 90%. Seega on tõenäosuse kasv rohkem kui kahekordne. Eelneva järelduse najal saab väita, et kui usaldus Riigikogu vastu on kõrge, siis ei ole ka põhjust hoiduda RK valimistel hääletamisest ja seeläbi vaid KOV valimistel või üldse mitte hääletada. Seetõttu võibki tõdeda, et mõlematel valimistel hääletamise tõenäosuse suurenemine usalduse kasvamisel on ootuspärane tulemus.

Ainult RK valimistel hääletamise puhul võib märgata selget langustrendi: usalduse kasvades väheneb tõenäosus hääletada vaid RK valimistel. Lisaks sellele näitab Joonis 3, et tõenäosus vaid RK valimistel hääletada langeb olulisel määral usalduse väärtuste 0-5 vahemikus (ligikaudu 30%-lt 8% juurde). Kõige kõrgema Riigikogu usalduse puhul on tõenäosus vaid sama institutsiooni valida 0%. Loogiliselt võttes on see ootuspärane tulemus. Seega on võimalik järeldada, et leidub nii neid, kes soovivad puuduva või vähese Riigikogu usalduse korral lahendusena kas samale institutsioonile uut kogu valida (ehk hääletada ainult RK või mõlematel valimistel) kui ka neid, kes seeläbi RK valimistel hääletamisest hoiduvad (ehk hääletada ainult KOV valimistel või üldse mitte). Lisaks sellele järeldub, et mõlematel valimistel suure tõenäosusega (80% või rohkem) hääletamiseks on eelduslikult vaja vaid keskmist kuni kõrget usaldust Riigikogu vastu.

3.1.5. Usaldus erakondade vastu

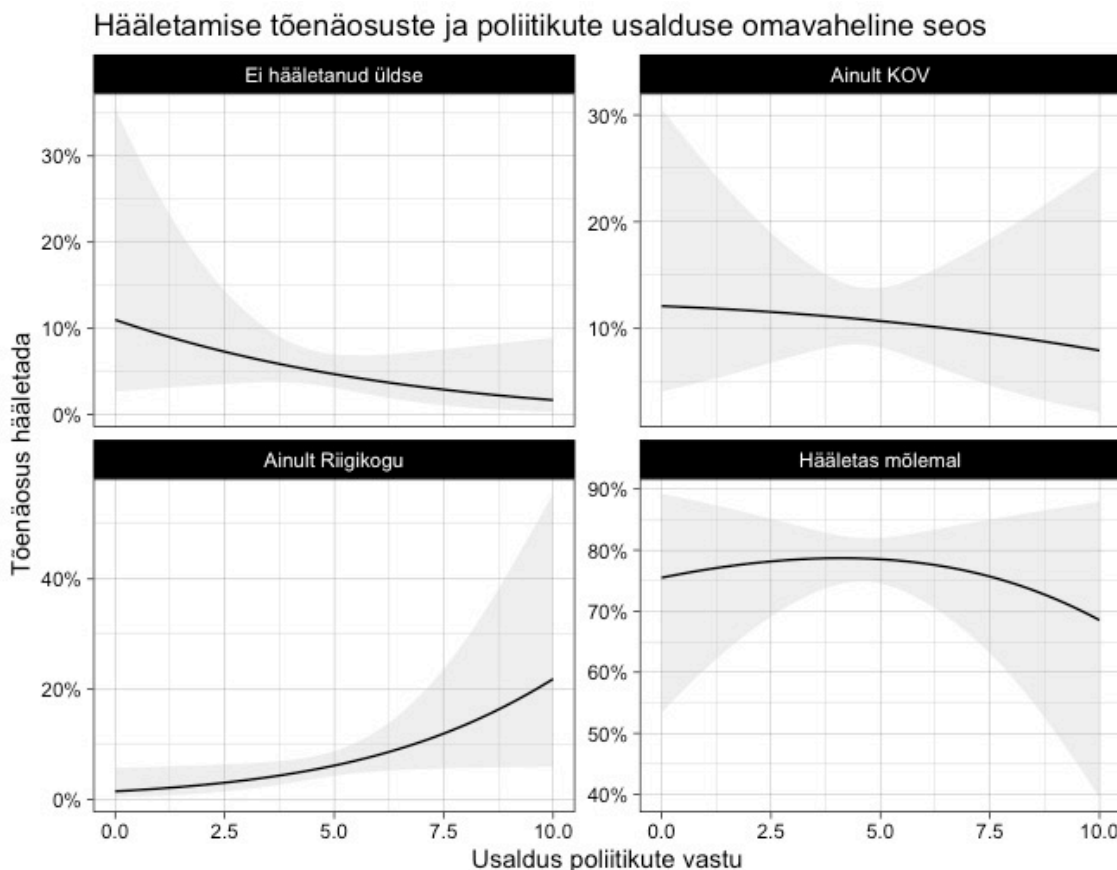
Joonis 7. Hääletamise tõenäosuste ja erakondade usalduse omavaheline seos.

Erakondade usalduse puhul oli loodud hüpotees järgnev: mida madalam on usaldus erakondade vastu, seda suurema tõenäosusega hääletatakse vaid KOV valimistel.

Tulemustest selgub, et hüpotees ei saa kinnitust. Erakondade usalduse mõju vaid KOV valimistel hääletamisele puudub, sealjuures on iga usalduse väärtuse puhul hääletamise tõenäosus ligikaudu 10%. Lisaks puudub ka teiste valijatüüpide lõikes selgelt eristatav mõju. Taaskord on tulemused ootamatud. Erakonnad on nii KOV kui RK valimiste puhul otseseks “vahendiks” valija hääle realiseerimiseks, st valitakse konkreetsesse erakonda kuuluvat poliitikut. Poliitikute usalduse ja hääletamise tõenäosuste seose puhul nähtus, et mõju puudub. Seega on üllatav, et ka erakondade puhul saab sama tõdeda. Taaskord on näha, et mõlematel valimistel hääletamine on mistahes usalduse puhul kõrge, jäädes 75%

kanti. Kokkuvõtlikult selgub seega, et usaldus erakondade vastu ei mõjuta ühegi valijatüübi lõikes hääletamise tõenäosust.

3.1.6. Usaldus poliitikute vastu

Joonis 4. Hääletamise tõenäosuste ja poliitikute usalduse omavaheline seos.

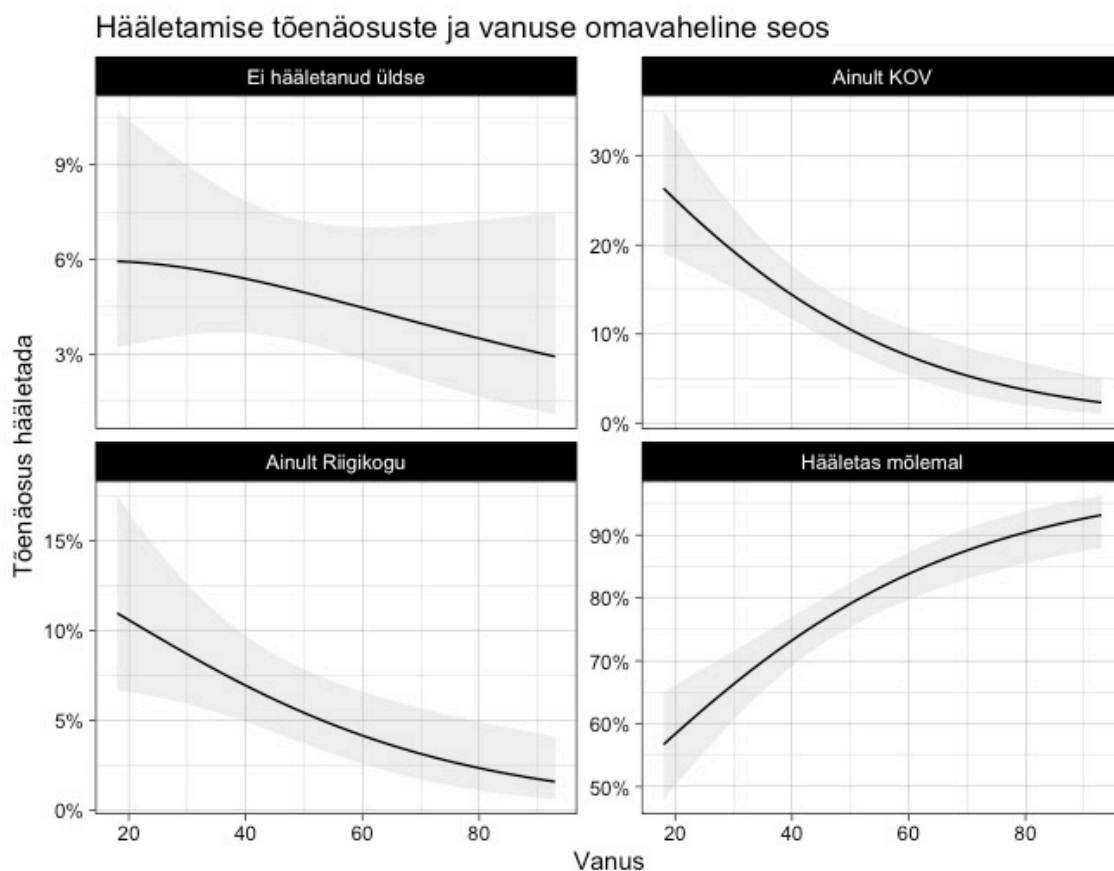
Töö seadis hüpoteesiks järgneva: mida kõrgem on usaldus poliitikute vastu, seda suurema tõenäosusega hääletatakse vaid KOV valimistel.

Jooniselt 4 nähtuvad tulemused annavad üldiselt mõista, et esiteks ei leia see hüpotees kinnitust ning teiseks puudub poliitikute usalduse näol mõju hääletamise tõenäosustele iga valijatüübi lõikes. Sealjuures on ka usaldusvahemikud suured. Tulemus on aga üllatuslik eeskätt seda arvesse võttes, et eelduslikult on KOV valimiste puhul suurem rõhk

indiviidipõhisel poliitikal. Võib oletada, et seetõttu mõjutab usaldus erakondade vastu vaid KOV valimistel hääletamise tõenäosust olulisemal määral.

Joonis 4 andmed näitavad, et mõlematel valimistel hääletamise puhul on tõenäosus ühtlaselt kõrge, jäädes 70-80% vahemikku. Selgub, et alates keskmisest kuni maksimaalse poliitikute usalduse väärtuseni (5-10) tõenäosus hääletada mõlematel valimistel hoopis väheneb ligikaudu 10% võrra. Samas tuleb arvestada, et nii minimaalse kui maksimaalse usalduse juures on usaldusvahemikud väga suured. Mõneti huvitav tõdemus on see, et väga kõrge (vahemikus 9-10) poliitikute usalduse korral on tõenäosus vaid RK valimistel hääletada ligikaudu 20%, seevastu väga madala (vahemikus 0-3) usalduse puhul vaid ligikaudu 5%. Siinkohal on mõju olemus küll ebaselge, ent võib oletada, et tegemist on erandjuhtumiga. Näiteks on riikliku tasandi valimistel esindatud äärmiselt tugev kandidaat, kelle pääsemine Riigikokku on oluline ja seetõttu osaletakse sõltumata muude tegurite (vanus, haridus) mõjust vähemalt RK valimistel. Üldiselt on poliitikute usalduse puhul järelduseks aga see, et suurte usaldusvahemike tõttu pole võimalik kindlat seost luua.

3.1.7. Vanus

Joonis 2. Hääletamise tõenäosuste ja vanuse omavaheline seos.

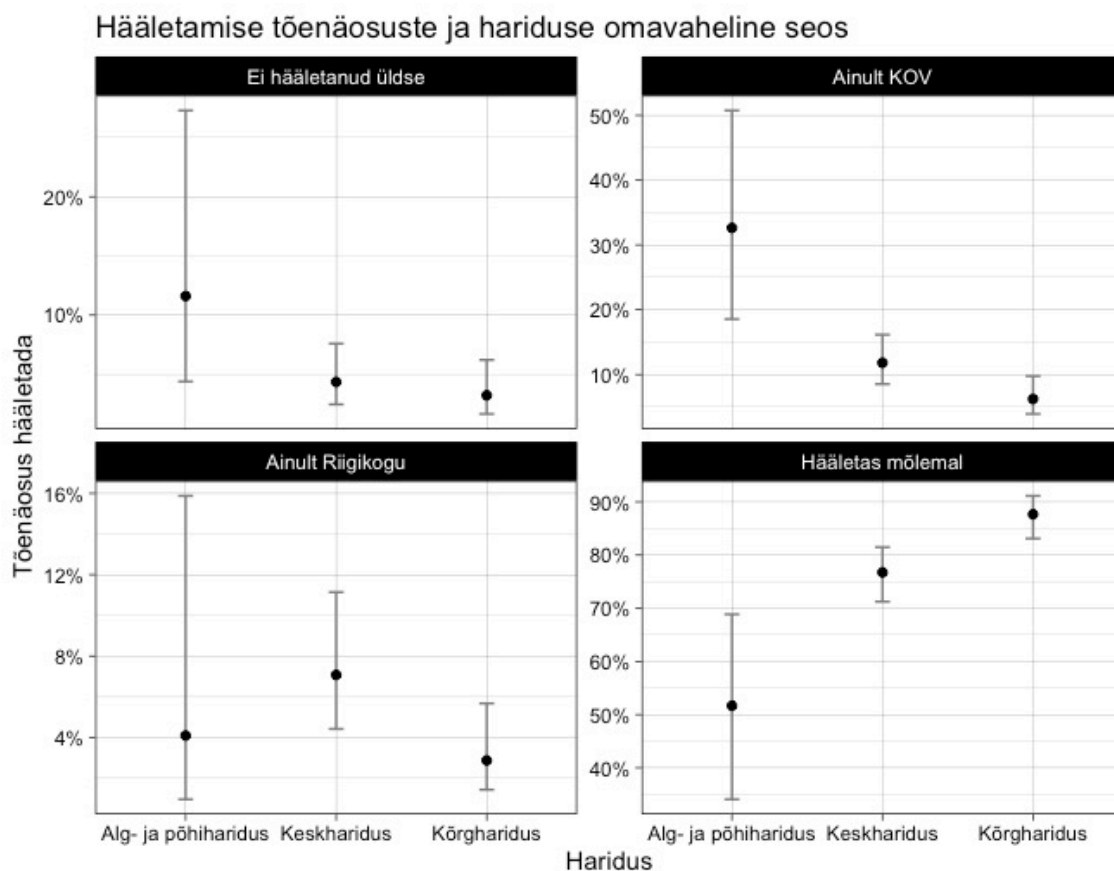
Vanuse puhul püstitati hüpoteesiks, et vanuse kasvades väheneb tõenäosus hääletada vaid RK või KOV valimistel.

Esmalt saab Joonis 2 põhjal tõdeda, et hüpotees leiab olulisemal määral kinnitust ainult KOV valimistel hääletamise puhul, ent mõju on olemas ka ainult RK valimistel hääletamise puhul. Tulemused viitavad sellele, et noorem vanusegrupp hääletab suurema tõenäosusega vaid KOV valimistel kui vanem vanusegrupp. See on ka ootuspärane tulemus, sest kohaliku tasandi valimised võivad olla n-ö hoomatavamad oma teisejärgulisuse poolest (näiteks on vähem kaalul) ning noorem vanusegrupp omab tõenäolisemalt ka vähesemat poliitilist teadlikkust, sh haridustaset, mis omakorda mõjutavad poliitilist osalust. Lisaks selgub, et alates 50. aluaastast on vaid KOV

valimistel hääletamise tõenäosus madalam kui 10% ning alates 80. eluaastast madalam kui 5%. Need tulemused süvendavad noore vanusegrupi puhul tehtud järeldust. Ainult Riigikogu valimistel hääletamise puhul on 20. eluaasta juures tõenäosus ligikaudu 11%, 40. eluaasta puhul 7%, 60. eluaasta puhul 3,5% ja 80. eluaasta puhul 2,5%. See näitab, et tõenäosuste väärtused on üldjuhul väikesed, mistõttu võib öelda, et vanus ei oma erilist mõju vaid RK valimistel hääletamise tõenäosusele. Seda selgitab asjaolu, et riiklikud ehk RK valimised eeldavad suuremat teadlikkust, mistõttu on vaid nendel valimistel hääletamine vähetõenäoline. Muuhulgas saab väga noorte puhul tõdeda ka seda, et valimistel osalemine on piiratud näiteks hääletamise vanuse nõude tõttu. Seeläbi ei ole olnud võimalust osaleda nii RK kui KOV valimistel.

Mõlematel valimistel hääletamise puhul suureneb tõenäosus olulisel määral vanuse kasvades. Kui 20. eluaasta juures on tõenäosus veidi alla 60%, siis 40. eluaasta puhul juba 75% lähedal ja 60. eluaasta juures ligidalt 85% tulemusele. See näitab, et kui üldiselt on mõlematel valimistel hääletamine niigi väga tõenäoline, siis vanuse kasvades suureneb see veelgi, sest seekaudu suureneb ka poliitiline teadlikkus ja haridustase, mis tõstavad poliitilise osalemise tõenäosust. Valijatüübi puhul, kes ei hääleta kummalgi valimistel, selgub, et vanusegruppide lõikes ei ole märgata erinevust ning tõenäosus on ühtlaselt madal, jäädes mõne protsendipunkti lähedusse. Seega võib järeldada, et vanuse puhul puudub mõju valimistel üldse mitte osalemise tõenäosusele.

3.1.8. Haridus

Joonis 8. Hääletamise tõenäosuste ja hariduse omavaheline seos.

Hariduse puhul oli töö hüpoteesiks järgnev: mida madalam on haridustase, seda tõenäolisemalt osaletakse vaid RK või KOV valimistel või ei osaleta üldse.

Esmalt nähtub tulemustest, et vaid KOV valimistel hääletamise puhul on tõenäosus selgelt suurem alg- ja põhiharidusega indiviididel (ligikaudu 33%) võrreldes kesk- (12%) või kõrgharidusega (6%) valijatel. Teiseks, vaid Riigikogu valimistel hääletamise tõenäosuse puhul ei ole märgata haridustasemete vahel selget erinevust: tõenäosus on ühtlaselt madal, jäädes vahemikku 3-7% ning seega mõju puudub. Valimistel üldse mitte hääletamise puhul ei ilmne samuti selgelt eristatavat mõju. Seega võib tõdeda, et hüpotees saab ainult osaliselt kinnitust: vaid KOV valimistel hääletamise tõenäosuse puhul on märgata haridustaseme mõju, st madalama haridustaseme puhul on tõenäosus suurem.

Selline tulemus on osaliselt ootuspärane. KOV valimiste puhul on algharidusega valijate hääletamise kõrgem tõenäosus mõistetav, sest tegemist on n-ö lihtsamini kättesaadavate valimistega, lisaks ei eelda see ka suuremat poliitilist teadlikkust võrreldes Riigikogu valimistega. Seda seost kinnitab ka vaid RK valimistel hääletamise tõenäosus alg- ja põhihariduse lõikes, kus tõenäosus on vaid 4%. Tulemuste osas võib tõdeda, et vaid RK valimistel hääletamise tõenäosuste väärtused on ootuspärased. Kui lähtuda sellest, et Riigikogu valimised eeldavad võrreldes KOV valimistega suuremat teadlikkust, siis on ka selge, miks on alg- ja põhihariduse lõikes tõenäosus väga väike. Sealjuures osalevad kesk- ja kõrgharidusega valijad tõenäolisemalt mõlematel valimistel. Seda kinnitavad ka tulemused, mis näitavad, et kui kõige madalama haridustasemega indiviididel on mõlematel valimistel hääletamise tõenäosus ligikaudu 51%, siis keskharidusega on see 76% ja kõrgharidusega 87%. Tulemuste puhul on üllatav aga see, et valimistel üldse mitte osalemise puhul ei oma haridustase märgatavat mõju. See tähendab, et haridus ei aita selgitada seda, miks võidakse valimistel hääletamisest hoiduda.

Kokkuvõtvalt võib järeldada, et haridustase omab vaid KOV ja mõlematel valimistel hääletamise puhul olulist mõju. Kui indiviid kuulub alg- ja põhihariduse kategooriasse, esineb suur tõenäosus hääletada vaid KOV valimistel ning kui haridustase on kõrgem, suureneb märgatavalt tõenäosus hääletada mõlematel valimistel ehk seeläbi osaletakse ka RK valimistel.

3.1.9. Eesti valimiste esma- ja teisejärgulisus

Esmalt nähtub, et puuduva või väga madala poliitilise huvitatuse korral on arvestatav tõenäosus osaleda vaid Riigikogu valimistel, sealjuures KOV-i valimistel mitte. Seeläbi võiks väita, et riiklikud ehk RK valimised on esmajärgulised. Samas vanuse puhul selgub, et noorem vanusegrupp (18-25 eluaastat) osaleb küllaltki suure tõenäosusega vaid kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel, kuid ainult RK valimistel osalemine on samas vanusegrupis vähetõenäoline. Teisalt nähtub, et teiste vanusegruppide puhul on väga tõenäoline hääletada mõlematel valimistel. Seega, jättes kõrvale noorema vanusegrupi erandliku mõju, võib taaskord nentida, et Riigikogu valimised on esmasemad. Viimaks, hariduse puhul on küllaltki selge, et kesk- või kõrgharidusega valijate lõikes on esma- ja teisejärgulisuse efekt sisuliselt puuduv, sest suure tõenäosusega hääletatakse mõlematel

valimistel. Samas alg- ja põhihariduse lõikes on KOV valimised esmajärgulisemad. Seega pole kokkuvõtlikult väga põgusale analüüsile tuginedes võimalik ikkagi üheselt öelda, kas Riigikogu valimised on esmajärgulisemad või mitte. Samas on selge, et nende vahel esineb teatav erisus valijate perspektiivist.

Kokkuvõte

Töö põhieesmärgiks oli analüüsida tõenäosust kuuluda ühte valijatüübi kategooriasse, lähtudes sealjuures mitmetest sõltumatutest muutujatest. Lisaks selgus, et sarnaseid lähenemisi valimisosaluse analüüsimisele on teostatud küll suurriikide ja riikide-ülesel tasandil, ent puudub täpsem sissevaade Eesti valimistesse. Analüüsi teostamiseks kasutati multinominaalset logistilist regressiooni, kus sõltuvmuutujaks oli valijatüüp (neli kategooriat) ja sõltumatuteks muutujateks mitmed osalust selgitavad näitajad. Iga sõltumatu muutuja puhul loodi ka vastav hüpotees, mis tugines kirjanduse analüüsile.

Multinominaalse logistilise regressiooni analüüside käigus selgus esmalt, et huvitatus poliitikast omab selget mõju tõenäosusele kuuluda vaid Riigikogu, mõlematel valimistel või üldse mitte valimistel hääletanute kategooriasse. Seevastu mõju tõenäosusele kuuluda ainult KOV valimistel hääletanute kategooriasse puudub. Teiseks, rahulolu demokraatia toimimisega ei oma selget mõju ühegi valijatüübi lõikes. Järgnevalt analüüsiti usalduse mõju mitmete riiklike institutsioonide vastu. Esmalt selgus, et usaldus Riigikogu vastu ei oma selgelt eristatavat mõju vaid ühe valijatüübi kategooria lõikes: üldse mitte hääletanud. Samuti ei oma mõju usaldus erakondade ja poliitikute vastu. Seevastu usaldus Vabariigi Valitsuse vastu näitas, et selle mõju on märgatav mõlematel valimistel hääletamise kategooriasse kuulumisele, ent seevastu teiste valijatüüpide puhul tugevam mõju puudus. Lisaks eelmainitutele analüüsiti ka hariduse ja vanuse mõju. Hariduse puhul selgus, et tugevam mõju esineb vaid KOV ja mõlematel valimistel osalenud valijatüüpide lõikes. Mida kõrgem on haridustase, seda tõenäolisemalt kuulutakse mõlematel valimistel hääletanute kategooriasse. Kui haridustase on väga madal, kuulutakse võrdlemisi suure tõenäosusega vaid KOV valimistel hääletamise kategooriasse. Vanuse lõikes selgus, et selle mõju on selgelt olemas. Mida vanem on individ, seda suurema tõenäosusega kuulub ta ka mõlematel valimistel hääletamise kategooriasse. Seevastu väga noore vanusegrupi puhul selgus, et esineb suur tõenäosus vaid KOV valimiste kategooriasse. Kokkuvõtlikult selgus analüüside käigus, et mitmete sõltumatute muutujate lõikes esineb oluline mõju valijatüübi kategooriate lõikes, kuigi paljud hüpoteesid kinnitust ei saanud. Samas ei ole võimalik juhtumite vähesuse tõttu teha põhjapanevaid järeldusi.

Lisaks valijatüübi kategooriatesse kuulumise tõenäosusele pöörati põgusalt tähelepanu ka valimiste esma- ja teisejärgulisusele Eestis. Selle puhul on mõningane alus väitmaks, et Eestis esineb Riigikogu ja kohaliku omavalitsuse volikogu valimiste vahel esma- ja teisejärguline efekt. See tugineb nii valimisaktiivsuse erinevusele kui ka valijatüübi analüüsi käigus leitud tulemustele, mille kohaselt on näiteks madalama poliitilise huvitatuse puhul märgatav tõenäosus kuuluda vaid RK valimistel hääletamise kategooriasse. Samas on järelduse tegemiseks kindlasti vajalik teemasse süvitsi minev analüüs, mis polnud selle töö puhul fookuses.

Seni on puudunud sissevaade Eesti valimistesse, kus käsitletak mitmete tegurite mõju tõenäosusele kuuluda ühte valijatüübi kategooriasse neljast. Ainult RK või KOV valimistel osalemise põhjuste selgitamiseks tasub seda tööd kindlasti jätkata. Esiteks tasuks arvesse võtta ka rohkemaid aastakäike, st varasemaid KOV ja RK valimisi. Teiseks jäi antud töö puhul välja Euroopa Parlamendi valimistel osalemine, mida võiks järgnevatel uurimustes kasutada.

Kasutatud kirjandus

- Beck, Michael, & Hadjar, Andreas. 2010. "WHO DOES NOT PARTICIPATE IN ELECTIONS AND WHY IS THIS?" *European Societies* 12 (4): 521-542.
- Bhatti, Yosef, & Hansen, Kasper M. 2012. "Retiring from Voting: Turnout among Senior Voters." *Journal of Elections, Public Opinion & Parties* 22 (4): 479-500.
- Blais, André, & Galais, Carol. 2016. "Do people feel more of a duty to vote in some elections?" *West European Politics* 39 (4): 755-777.
- Blais, André, & St-Vincent, Simon Labbé. 2011. "Personality traits, political attitudes and the propensity to vote." *European Journal of Political Research* 50: 395-417.
- Cancela, Joao, & Geys, Benny. 2016. "Explaining voter turnout: A meta-analysis of national and subnational elections." *Electoral Studies* 42: 264-275.
- Cutler, Fred. 2008. "One voter, two first-order elections?" *Electoral Studies* 27: 492-504.
- Denny, Kevin, & Doyle, Orla. 2008. "Political Interest, Cognitive Ability and Personality: Determinants of Voter Turnout in Britain." *British Journal of Political Science* 38 (2): 291-310.
- Ezrow, Lawrence, & Xezonakis, Georgios. 2016. "Satisfaction with democracy and voter turnout: A temporal perspective." *Party Politics* 22 (1): 3-14.
- Evans, Jocelyn A.J. 2004. *Voters and Voting: An Introduction*. London: SAGE Publications.
- Geys, Benny. 2006. "Explaining voter turnout: A review of aggregate-level research." *Electoral Studies* 25: 637-663.
- Glenn, Norval D., & Grimes, Michael. 1968. "Aging, Voting, and Political Interest." *American Sociological Review* 33 (4): 563-575.
- Grönlund, Kimmo, & Setälä, Maija. 2007. "Political Trust, Satisfaction and Voter Turnout." *Comparative European Politics* 5: 400-422.
- Henderson, Ailsa, & McEwen, Nicola. 2010. "A comparative analysis of voter turnout in regional elections." *Electoral Studies* 29: 405-416.

- Jeffery, Charlie, & Schakel, Arjan H. 2013. "Are Regional Elections really 'Second-Order' Elections?" *Regional Studies* 47 (3): 323-341.
- Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadus (KOVVS). <https://www.riigiteataja.ee/akt/13177007> (külastatud 15. aprill, 2020).
- Marien, Sofie. 2011. "The effect of electoral outcomes on political trust: A multi-level analysis of 23 countries." *Electoral Studies* 30: 712-726.
- Norstat Eesti, AS (2019) 2019. aasta Riigikogu valimiste järgne küsitlus.
- Nownes, Anthony J. 1992. "PRIMARIES, GENERAL ELECTIONS, AND VOTER TURNOUT. A Multinomial Logit Model of the Decision to Vote." *American Politics Quarterly* 20 (2): 205-226.
- Persson, Mikael. 2013. "Is the Effect of Education on Voter Turnout Absolute or Relative? A Multi-Level Analysis of 37 Countries." *Journal of Elections, Public Opinion & Parties* 23 (2): 111-133.
- Prior, Markus. 2010. "You've Either Got It or You Don't? The Stability of Political Interest over the Life Cycle." *The Journal of Politics* 72 (3): 747-766.
- Rallings, Colin, & Thrasher, Michael. 2007. "The turnout 'gap' and the costs of voting – a comparison of participation at the 2001 general and 2002 local elections in England." *Public Choice* 131: 333-344.
- Reif, Karlheinz, & Schmitt, Hermann. 1980. "Nine second-order national elections – A conceptual framework for the analysis of European election results." *European Journal of Political Research* 8: 3-44.
- Riigikogu valimise seadus (RKVS). <https://www.riigiteataja.ee/akt/1045561> (külastatud 15. aprill, 2020).
- Rocher, Francois, & Stockemer, Daniel. 2017. "Age, political knowledge and electoral turnout: a case study of Canada." *Commonwealth & Comparative Politics* 55 (1): 41-62.
- Schakel, Arjan H. 2011. "Congruence Between Regional and National Elections." *Comparative Political Studies* 46 (5): 631-662.
- Spenkuch, Jörg L. 2018. "Expressive vs. strategic voters: An empirical assessment." *Journal of Public Economics* 165: 73-81.

Valimised. <https://valimised.ee/et/valimiste-arhiiv/statistika-ja-analüüs> (külastatud 16. aprill, 2020).

Valimised. 2017. <https://kov2017.valimised.ee/osavotu-statistika.html> (külastatud 16. aprill, 2020).

Valimised. 2019. <https://rk2019.valimised.ee/et/participation/participation.html> (külastatud 16. aprill, 2020).

PATTERNS OF ELECTORAL BEHAVIOUR: FROM THE PERSPECTIVE OF 2017 LOCAL AND 2019 NATIONAL ELECTIONS IN ESTONIA

Jakob Päll

Summary

Previous studies have thoroughly discussed electoral behaviour in other countries or on a transnational level. Despite this, different views still exist within the literature and an understanding of what exactly influences electoral behaviour has not yet reached a consensus. Also, an analysis from the perspective of Estonian national and local elections is missing. Therefore, this thesis attempts to provide an explanation by examining the 2017 Local Government Council Elections and 2019 Parliamentary Elections in Estonia. Furthermore, a more in-depth view was taken by using four different categories of electorates: (A) participated in both elections, (B) participated only in local elections, (C) participated only in national elections, and (D) did not participate in any elections. Accordingly, the main objective of the thesis is to analyze the probability of belonging to one category of the voter, based on several independent variables by using multinomial logistic regression. Also, a brief overview of first- and second-order elections in Estonia was created as a side-view to the two elections.

The dependent variable in the thesis is electoral type, which is categorized into four (A, B, C, D) as aforementioned. Independent variables include political interest, satisfaction with democracy in Estonia, trust in government, trust in parliament, trust in parties, trust in politicians, age and education. By using multinomial logistic regression, analyses show different results. Firstly, political interest has a great impact on belonging to the categories of voting only in national, in both elections or not voting in any elections. However, political interest does not have an effect on voting only in local elections. Secondly, satisfaction with democracy does not have a clear impact on any of the electoral types. Thirdly, trust in parties and politicians does not have an impact. Fourthly, trust in parliament has a great impact on the type of electorate who participates in both elections, but lacks impact on all of the other electoral types. Fifthly, education clearly impacts the probability of belonging to the category of voting only in local or in both elections: when educational level increases, the probability of voting in both elections also increases. Lastly, age has an impact on all of the electoral types. When age increases,

the probability of belonging to the category of voting in both elections also increases. Though, the youngest age group has a clear tendency to belong to the category of voting only in local elections. Alongside, first- and second-order elections in Estonia was briefly addressed. The knowledge from both, the comparison between regional and national elections, and the analysis of the electoral types imply that there exist some difference between the two elections in Estonia. For example, despite lower political interest, the probability of belonging to the electoral category of voting only in national elections is still considerably high.

To conclude, even though many of the independent variables have an impact on the electoral types, almost two thirds of the hypotheses were not confirmed. However, this does not mean that the thesis lacks valuable conclusions.

So far, an analysis from the perspective of Estonian national and local elections has not been carried out. In order to further understand the patterns of electoral behaviour in Estonia, though, more research has to be done since the thesis did not provide a sample size value large enough to provide more fundamental conclusions. For example, election data from previous years could also be used. Also, the thesis did not include voting data from European Parliamentary elections, which could also be involved.

Mina, Jakob Päll (isikukood: 39804055215) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Valimiskäitumise mustrid: sissevaade Eesti valimistesse 2017. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu ja 2019. aasta Riigikogu näitel” mille juhendaja on Martin Mölder,

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguste kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu alates 18.05.2020 kuni autoriõiguste kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 18. mail 2020

Jakob Päll, 18. mai 2020

(allkiri)